

Literatas ir pedagogas Stasys Naginskas

Stasys Naginskas gimė 1891 m. vasario 17 (5) d. Bružių kaime Smilgių valsčiuje, Panevėžio apskrityje (dabar – Radviliškio r.). Tėvai žemės turėjo mažai, o šeimoje buvo 11 vaikų. Tad į mokslus išleido tik vieną Stasį. Pradinius mokslus jis ėjo Rozalimo pradžios mokykloje, o 1903-1911 m. mokėsi Panevėžio realinėje mokykloje. Panevėžyje jis įsitraukė į kultūrinę veiklą. Gal dėl to, kad jam lietuvių kalbą dėstė Jonas Jablonskis, Stasys pradėjo siuntinėti korespondencijas ir pirmuosius eilėraščius į „Aušrinę“ ir „Viltį“, o grįžęs atostogų į kaimą čia organizuodavo spektaklius ir pats juose vaidindavo.

Baigęs mokslus Panevėžyje, 1911 metais jis įstojo į Maskvos matininkų institutą. Nors ir viliojo humanitariniai mokslai, Stasys Naginskas ruošėsi tapti inžinieriumi geodezininku. Mat baigęs realinę mokyklą, kur buvo sustiprintas matematikos mokymas ir nebuvo dėstoma lotynų kalba, tęsti mokslus galėjo tik panašaus profilio aukštojoje mokykloje. Be to, ten buvo garantuota stipendija – 300 rub. per mokslo metus. Tiesa, studijų metais, be privalomųjų dalykų, Stasys domėjosi kalbos klausimais: konsultavosi su profesoriumi N. Sokolovu ir lietuviais kalbininkais J. Jablonskiu bei K. Būga. Turbūt ne vien prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas ir jį kuriam laikui paguldžiusi šiltinė lėmė, kad, ketverius metus studijavęs tiksliuosius mokslus, jis nebelaikė valstybinių egzaminų, nors iki tol visus būtinus egzaminus buvo išlaikęs. Stasį jau buvo įtraukusi

visuomeninė veikla. Tuomet jis buvo „Aušrinės“ redakcijos narys: taisė kalbą, tvarkė laiškų skyrių ir pats rašė. Vėliau dirbo „Lietuvos žinių“ ir „Santaros“ redakcijose. Beje, jis buvo pastarojo laikraščio vienas leidimo organizatorių. 1917 m. drauge su Petru Šalčiumi ir Rapolu Skipičiu jis redagavo „Santarą“ Peterburge. Stasys Naginskas rašė straipsnius apie M. K. Čiurlionio kūrybą, pirmasis į lietuvių kalbą išvertė J. Baltrušaičio eilėraščius. Be darbo redakcijose, jis rengė spaudai Z. Gaidamavičiaus-Gėlės poezijos knygą. Be to, S. Naginskas dėstė lietuvių kalbą įvairioms žmonių grupėms, buvo „Lietuvių draugijos aukštųjų Maskvos mokyklų moksleiviams šelpti“ valdybos narys. Jis rūpinosi kasmėnesinių vakarėlių rengimu, pats vaidino ir režisavo. (Vydūno „Ne sau žmonės“). S. Naginskas buvo ir „Knygų leidimo komisijos“ sekretorius. Jis talkino K. Būgai, rengusiam J. Juškos žodyną, kūrė lietuviškus technikos mokslų terminus.

Panašią veiklą jis tęsė ir 1918 m. atvykęs į Vilnių. Dirbo karo terminologijos komisijoje, sekretoriavo Lietuvos mokslo draugijoje, bendradarbiavo spaudoje. 1919-1922 m. S. Naginskas mokytojavo 1-ojoje Vilniaus vyrų gimnazijoje, vėliau pavadintoje Vytauto Didžiojo vardu. 1922 m. dėl konflikto su okupacine lenkų valdžia buvo priverstas palikti Vilnių. S. Naginskas apsigyveno Rokiškyje ir pradėjo dirbti gimnazijoje. Į Rokiškį greičiausiai atvyko todėl, kad netoli geležinkelio stoties Palūšniuose buvo žmonos tėviškė. Rokiškyje jis ėjo mokyklos inspektoriaus, t. y. direktoriaus pavaduotojo, pareigas. Stasys Naginskas dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą vyresnėms klasėms. Iš Rokiškio jis siuntinėjo spaudai straipsnelius kalbos klausimais, padėjo K. Būgai rinkti lietuviškus žodžius, į šį darbą įtraukė ir moksleivius. Deja, vis labiau imė silpti sveikata. 1928 m. gydytojai nustatė atvirą tuberkuliozę ir konstatavo, kad jam gyventi belikę keli mėnesiai. Šiek tiek pagerėjus sveikatai, jis dar kelis metus mokytojavo, bet ligai vėl paūmėjus gydytojų komisija nustatė šimtaprocentinį nedarbingumą. 1935 m. Stasys Naginskas išleistas į pensiją, jam paskirta 300 litų per mėnesį pensija.

Gyvenimas tai lovoje, tai prie rašomojo stalo jo nepalaužė. Be kalbos dalykų, jis nagrinėjo Lietuvos istorijos klausimus, susidomėjęs V. Šekspyro kūryba savarankiškai mokėsi anglų kalbos ir iš originalo 1938-1939 metais vertė „Hamletą“ (baigė redaguoti 1942 metais). Tai pirmasis šio kūrinio vertimas į lietuvių kalbą. Tiesa, vertimas niekur nebuvo spausdintas, tačiau juo naudojosi Rokiškio gimnazijos mokytojai, dėstydami V. Šekspyro kūrybą. Sovietinės ir hitlerinės okupacijų metais jis nebeturėjo kur spausdinti rašinių, šį tą dar siuntinėja į Lietuvos literatūros ir kalbos institutą bei „Naujosios Romuvos“ žurnalą. Pokario metais jis vėl

trumpam grįžo į darbą mokykloje, dirbo Švietimo skyriuje, bibliotekoje, nes tuo metu studijavo dvi jo dukras. Bet 1948 m. vėl pablogėjo sveikata. Teko antrą kartą išeiti į invalidumo pensiją. Sovietinė valdžia jam mokėjo 21 rub. per mėnesį. Jis vis dar talkino Literatūros ir kalbos institutui.

Stasys Naginskas mirė 1955 m. balandžio 12 d. Palaidotas Rokiškio kapinėse.

Kalbant apie literato ir pedagogo kūrybinį palikimą, pirmiausia į akis krinta jo interesų įvairovė. Jaunystėje jis daugiau reikšėsi literatūroje, vėliau daugiau domėjosi mokslu. Visą gyvenimą jis šį bei tą vertė iš rusų, lenkų, anglų kalbų. Be šių kalbų, dar mokėjo vokiečių, prancūzų, latvių, senąją graikų kalbas. Yra išvertęs V. Šekspyro „Karaliaus Lyro“ fragmentus, A. Mickevičiaus, J. Kupalos poezijos. S. Naginskas bendradarbiavo „Lietuvos žiniose“, „Literatūros naujienose“, „Ryte“, „Tautos mokykloje“, „Naujojoje Romuvoje“. Pasirašinėjo slapyvardžiais: *Stasys Pumpuras, Simas Stūra, Nagas Stajė, Nagingasai Stajė, Nagmantas S., Nagmantas St, Negmantas St., S. Na-gas, Seniukas A., Skustasai, Stasys, Stūra, Simas*. Dalis jo nespausdintų rankraščių saugoma Lietuvių literatūros institute Vilniuje, Pedagoginiame muziejuje Kaune, kiti – Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.

S. Naginskas negėrė, nerūkė. Nuo 37-erių tapęs ligoniui, negalėjo dirbti jokio sunkesnio darbo. Visi buities rūpesčiai gulė ant žmonos pečių.

Stasys Naginskas buvo vedęs Adelę Diržytę. Ji taip pat dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą žemesnėms klasėms. Mokytojai išaugino dvi dukras. Ieva Naginskaitė (g. 1921) – žinoma dailininkė. Elena Naginskaitė-Vajegienė (1925-1997) – mokytoja.

Šaltiniai ir literatūra:

1. Baliūnas V. Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazija (1727 – 1995). – Panevėžys. – 1995. – P.75, 387.
2. Blaževičius P. Stasys Naginskas // Blaževičius P. Kai kurie Rokiškio krašto kultūros istorijos bruožai (iki 1940 m.) – Rokiškis. – 1994. – P.32.
3. Drotvinas V. Nespausdintas K. Būgos laiškas žodyno talkininkui // Bibliotekų darbas. – 1975. – Nr.6. – P.35–37.
4. Gyvenimas Lietuvai. – Šiauliai. – 1993. – P.111, 120.
5. Gudaitis L. Laiko balsai. – V. – 1985. – P.68.
6. Juknevičius P. Literatas ir pedagogas Stasys Naginskas // Tėvynė. – 2005 06 15.
7. Juknevičius P. Pedagogas ir literatas Stasys Naginskas // Kraštiečiai – 7. Teorinės konferencijos pranešimų tezės. - Panevėžys – 1999. – P.18–19.
8. Jodeikienė Z. Nusipelnęs Rokiškiui // Gimtasis Rokiškis. – 1991 02 13.
9. Lietuviškieji slapyvardžiai. – T.3. – V. – 1998. – P.17, 26, 130, 206, 240, 249, 351.
10. Mackonis R. „Santara“ // Tarybų Lietuvos enciklopedija. – T.3. – V. – 1987. – P.624.
11. Naginskaitė Ieva // Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – T.2. – V. – 1968. – P.658.
12. Naginskas Stasys // Lietuvių enciklopedija (toliau LE). – T.19. – Boston. – 1959. – P.477.
13. Pumpuras [Naginskas S.] Iš Smilgių ir Šeduvos padangės // Viltis. – 1910 02 26 (03 01).

14. Santara // LE. – T.36. – Boston. – 1961. – P.448.
15. Sidzikauskas V. Lietuvos diplomatinės paraštės. – V. – 1994. – P.15.
16. Skipitis R. Nepriklausomą Lietuvą statant. Atsiminimai. – Chicago. – 1961.
17. Šenauskas V. Stasys Naginskas // Komunizmo aušra. – 1989 01 19.
18. Šešelgis A. „Švyturio“ ir „Vaivorykštės“ korespondencija // Literatūra ir kalba. – T.XIV. – V. - 1977. – P.416 – 417.
19. Vajagienė E. Ką aš žinau ir atsimenu apie savo tėvą // Prie Nemunėlio. – 1911. – Vasaris. – P.3 – 4.
20. Vajagienė E., Mikšytė R. Rokiškio J. Tumo – Vaižganto mokyklai – 75. – Rokiškis. – 1993. – P.10, 18, 64–65, 68, 71, 75, 76, 77.
21. Vanagas V. Lietuvių rašytojų sąvadas. – V. – 1987. – P.164, 393, 403.